מָאתַיִם וְשִׁבְעִים וְשִׁבְעָה אנשים כדי שתהא ראויה לסנהדרין. והיינו, מאתים ושלושים כשיטת רבי נחמיה במשנה, ועוד ארבעים ושבעה אנשים, כדי שאם ייחלקו דייני בית הדין לאחד עשר מזכין ואחד עשר מחייבין ואחד יאמר איני יודע, יהא ניתן להוסיף עליהם עוד ארבעים ושבעה דיינים, עד שיהא מניינם שבעים בסנהדרין גדולה.

שואלת הגמרא: וְהָתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר מָאתַיִם שִׁבְעִים וּשְׁמֹנָה. משיבה הגמרא: לָא קַשְׁיָא, הָא רַבִּי יְהוּדָה הָא רַבָּנָן – כשאמר רבי שצריך שיהיו בעיר מאתים שבעים ושבעה אנשים, אמר זאת בשיטת רבי יהודה הסובר שיש בסנהדרין גדולה שבעים זקנים, ולפיכך יש להוסיף על מאתים ושלושים עוד ארבעים ושבעה אנשים, כדי שיהא ניתן להוסיפם על עשרים ושלשה הדיינים שבסנהדרין קטנה, עד שיגיע מנינם לשבעים בסנהדרין גדולה, וכשאמר רבי שצריך מאתים שבעים ושמונה, אמר זאת בשיטת חכמים, הסוברים שיש בסנהדרין גדולה שבעים ואחד זקנים, ונמצא שיש להוסיף ארבעים ושמונה.

תָּנוּ רַבָּנָן, נאמר (שמות יח כא) ׳וְשַׂמְתָּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מֵאוֹת שָׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשָׂרֵי עֲשָׂרֹת׳, ומכיון שהיה אז מנין עם ישראל שש מאות אלף איש נמצא ששָׂרֵי הָאֲלָפִים מנו שֵׁשׁ מֵאוֹת איש, שָׂרֵי הַמֵּאוֹת מנו שֵׁשֶׁת אֲלָפִים, שָׂרֵי הַחֲמִשִּׁים מנו שְׁנַיִם עָשָׂר אֶלֶף, וְשָׂרֵי הָעֲשָׂרוֹת מנו שֵׁשֶׁת רִיבּוֹא – ששים אלף שרים. נִמְצְאוּ מספר דַּיָּנֵי יִשְׂרָאֵל במדבר, שִׁבְעַת רִיבּוֹא וּשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת – שבעים ושמונה אלף ושש מאות.

הדרן עלך דיני ממונות

פרק שני - כהן גדול

פרק זה מפרט דיני כהן גדול ומלך, בענייני דיינים ועדות, ובדינים נוספים בהם הם משתוים לאחרים או שונים מהם.

משנה

כֹּהֵן גָּדוֹל דָּן, וְכֵן דָּנִין אוֹתוֹ בבית הדין אם תבעו אותו בתביעות ממון או שעבר עבירה שיש בה עונש מעונשי בית דין, וכן הוא מֵעִיד לאחרים בבית דין, אם הוא יודע להם עדות, וּמְעִידִין אוֹתוֹ [ל־עליו] אם יודעים עדות על תביעות שתבעוהו או עבירות שעבר, וכן הוא חוֹלֵץ לאשת אחיו שמת בלא בנים, וְאֶחָיו חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ וּמְיַבְּמִין [ל־או מייבמין] אֶת אִשְׁתּוֹ אם מת בלא בנים, אֲבָל הוּא אֵינוֹ מְיַבֵּם את אשת אחיו שמת בלא בנים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אָסוּר בִּלְקִיחַת אַלְמָנָה לאשה.

המשנה מפרשת את הנהגת כהן גדול בענייני אבלות: מֵת לוֹ מֵת משבעה קרוביו, לא זו בלבד שאסור הוא להטמא להם, אלא גם אֵינוֹ יוֹצֵא אַחַר הַמִּטָּה של המת ללוותו, שמא יגע במת ויטמא, אֶלָּא נכנס אחר המלוים באופן שֶׁהֵן נִכְפִּין ונסתרים ונעלמים מעיניו, שיוצאים מרחוב אחד ונכנסים לרחוב אחר, וְאז הוּא נִגְלֶה – מתגלה ונראה כשהוא נכנס לאותו רחוב, וכן כשהם יוצאים מהרחוב השני לשלישי, הוא נכנס לרחוב השני. הֵן נִגְלִין – מתגלים ונראים במבוי שנכנסו אליו, וְהוּא נִכְפֶּה ונסתר מאותו מבוי, שאינו נכנס אליו. וְיוֹצֵא עִמָּהֶן באופן זה עַד פֶּתַח שַׁעַר הָעִיר. אלו דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ יוֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ׳וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא׳, שלא יצא משם ללוות את המת.

וּכְשֶׁהוּא מְנַחֵם אֲחֵרִים שמת להם מת, בעת ששבים מהלווייה המת, הַדֶּרֶךְ הראויה היא שעומדים האבלים וְכָל הָעָם עוֹבְרִין בָּזֶה אַחַר זֶה ואומרים להם ׳תתנחמו׳, וְהֶמְמוּנָּה – סגן הכהנים מַצְעֶה [ל־גורם לכהן גדול להיות אמצעי] בֵּינוֹ [ל־בין הממונה] לְבֵין הָעָם, דהיינו שהוא עומד בימינו וכל העם בשמאלו, ונמצא שהכהן גדול באמצע. וּכְשֶׁמֵּת לו מת והוּא מְתַנֵּחַם מֵאֲחֵרִים הבאים לנחמו, כָּל הָעָם אוֹמְרִים לוֹ ׳אָנוּ כַפָּרָתֶךָ׳ – בנו תתכפר ונהיה תחתיך לכל הראוי לבוא עליך, וְהוּא אוֹמֵר ומשיב לָהֶן ׳תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם׳. וּכְשֶׁמְּבָרְכִין אוֹתוֹ – וכאשר מאכילים אותו את סעודת ההבראה, כָּל הָעָם מְסוּבִּין בעת האכילה עַל הָאָרֶץ כאבלים, לפי שהם מצטערים בצערו ומתאבלים באבלותו, וְהוּא מֵיסֵב עַל הַסַּפָּסָל [ל־כסא קטן] בכבוד.

המשנה מפרשת את דיני המלך: הַמֶּלֶךְ לֹא דָן בבית דין כדיין, וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ על עבירה שעבר או ממון שנתחייב, לֹא מֵעִיד עדות שראה על אחרים בבית דין, וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ – ואין מעידים עליו עדות שראוהו שעבר עבירה או נתחייב ממון. וכן לֹא חוֹלֵץ לאשת אחיו שמת ללא בנים, שגואי הוא לו לבוא לבית דין ושתהא רוקקת לפניו, וְלֹא חוֹלְצִין לְאִשְׁתּוֹ כאשר מת בלא בנים, לפי שהיא אסורה להנשא לאחר, כאמור להלן. וכן לֹא מְיַבֵּם את אשת אחיו שמת בלא בנים, משום שגואי הוא לו לקום על שם אחיו, וְלֹא מְיַבְּמִין אֶחָיו לְאִשְׁתּוֹ [ל־את אשתו], לפי שהיא אסורה להנשא לאחר, כאמור. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם רָצָה המלך לְחַלּוֹץ אוֹ לְיַבֵּם לאשת אחיו, זָכוּר לַטּוֹב, לפי שיכול הוא למחול על כבודו. אָמְרוּ לוֹ חכמים לרבי יהודה, אף אם רצה לחלוץ או לייבם אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, ואין מניחים אותו לעשות זאת, לפי שאינו יכול למחול על כבודו.

וְאֵין נוֹשְׂאִין אַלְמָנָתוֹ של מלך, משום כבודו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, נוֹשֵׂא הַמֶּלֶךְ אַלְמָנָתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ אחר, שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדָוִד המלך שֶׁנָּשָׂא את אַלְמָנָתוֹ שֶׁל שָׁאוּל המלך, שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב׳ יב ח) שאמר נתן הנביא לדוד המלך ׳וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ׳, דהיינו שניתנו לו נשותיו של שאול אדונו.

גמרא

הגמרא מפרשת מה חידשה המשנה: שנינו במשנה שכֹּהֵן גָּדוֹל דָּן. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: נאמר בהמשך שְׁדָנִין אוֹתוֹ אם נתחייב עונש או ממון, ודין זה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרכה המשנה ללמדו, שלא נאמר שמפני כבודו שלא יזדלזל לא יצטרך לבוא לבית דין, ואגב כך כתבה המשנה גם שדן אחרים. שואלת הגמרא: הָא נַמֵּי [ל־גם דין זה] פְּשִׁיטָא, שהרי אִי לָא דַּיְינִינַן לֵיהּ אֵיהוּ הֵיכִי דַּיְינִי – אם אין דנים אותו, היאך הוא דן אחרים, וְהָכְתִיב (צפניה ב א) ׳הִתְקוֹשְׁשׁוּ וְקוֹשׁוּ׳, ויש לפרשו לשון היקש והשוואה, והכוונה להשוואת המעשים ויישור הדרך כדעת הקב״ה, וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ שממה שאמר הכתוב ׳התקוששו׳ בעצמכם ואחר כך ׳קושו׳ אחרים, לימדך הכתוב שקַשֵּׁט וּפַשֵּׁה את עַצְמְךָ תחילה וְרַק אַחַר כָּךְ קַשֵּׁט וּפַשֵּׁה את הָאֲחֵרִים, כלומר, שאין לו לאדם לשפר אחרים קודם שהוא משפר את עצמו, ועל כן מי שאינו נידון בבית דין על מעשיו, אל לו לדון אחרים. ומעתה קשה, שכיון שפשוט הוא שהכהן הגדול דן אחרים, ודאי שהוא נידון בעצמו. מתרצת הגמרא: אָלָּא אֲיִידֵי דְּקָא בָּעֵי לְמֵיתָנֵי – אלא אגב כך שרצה התנא במשנה ללמד שמֶּלֶךְ לֹא דָן וְלֹא דָּנִין אוֹתוֹ, שחידוש הוא, אגב כך תָּנָא נַמֵּי – שנה גם כן שכֹּהֵן גָּדוֹל דָּן וְדָנִין אותו. תירוץ נוסף: וְאִי בָּעֵית אֵימָא מה שנשנה במשנה שהכהן הגדול דן אחרים הרי זה אגב מה שנאמר שדנים אותו, ובמה ששנה התנא שדנים אותו הָא קָא מַשְׁמַע לָן כְּדְרַבִּי נְחֶמְיָה לגבי כהן גדול, כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אם בְּמֵזִיד, נֶהֱרָג, כדין כל רוצח שמיתתו בהרג, ואם בְּשׁוֹגֵג, גּוֹלֶה לעיר מקלט, וְעוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַּעֲשֶׂה וַחֲרֵי הוּא כְּהֶדְיוֹט לְכָל דְּבָרָיו. ודינים אלו רמזה המשנה במה שאמרה בכהן גדול שדנין אותו.

הגמרא מבארת את החידוש בדברי הברייתא לגבי כהן גדול שהרג את הנפש. שואלת הגמרא: אמרה הברייתא ׳בְּמֵזִיד נֶהֱרָג׳, פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: את הדין שבהמשך דברי הברייתא, שבְּשׁוֹגֵג גּוֹלֶה, אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרך התנא להשמיענו, ואגב כך כלל גם זאת שאם הרג במזיד נהרג על כך. שואלת הגמרא: הָא נַמֵּי פְּשִׁיטָא. מתרצת הגמרא: אִיצְטְרִיךְ דין זה, משום דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא – היה עולה על דעתך לומר, שהוֹאִיל וּכְתִיב ברוצח בשוגג שגולה לעיר מקלט (במדבר לה כה) ׳וְיָשַׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדֹל׳, שרק עם מותו הוא יוצא מעיר מקלטו, על כן אֵימָא כָּל דְּאִית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה לֵינְלֵי לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא בַּחֲזָרָה לָא לֵינְלֵי – שמא נאמר שכל מי שיש לו תקנה, שהוא חוזר מעיר מקלט, יגלה אליה, אבל מי שאין לו תקנה ואם יגלה לא ישוב משם לעולם, לא יגלה כלל, ובכן גדול שהרג בשוגג, אם יגלה לעיר מקלט, לא יצא ממנה לעולם, דִּתְנַן (מכות יא:),

הַהוֹרֵג כֹּהֵן גָּדוֹל בשוגג, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ בשוגג, גולה לעיר מקלט וְאֵינוֹ יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם, שאין רוצח יוצא מעיר מקלטו אלא כאשר מת הכהן הגדול שהיה בעת שגלה, וכיון שבעת שגלו לא היה כהן גדול, אינם יוצאים במיתת הכהן הגדול שיתמנה לאחר מכן. ומעתה לגבי כהן גדול שהרג אֵימָא לָא לִינְלֵי, כיון שאם יגלה לא יצא משם, קָא מַשְׁמַע לַן שגולה. שואלת הגמרא: וְאֵימָא הָכִי נַמֵּי שאינו גולה. מתרצת הגמרא: אָמַר קְרָא לגבי ערי מקלט (דברים יט ג) 'וְהָיָה לָנוּס שָׁמָּה כָּל רוֹצֵחַ', ומהריבוי 'כל רוצח' יש ללמוד שאֲפִילּוּ כֹּהֵן גָּדוֹל בְּמַשְׁמָע.

הגמרא ממשיכה לבאר את הברייתא אודות כהן גדול, ששנינו בה שהוא עֹבֵר עַל מצות עֲשֵׂה וְעַל מצות לֹא תַּעֲשֶׂה. תמהה הגמרא: לָא סַגִּי דְּלָא עָבַר – האם מוכרח הכהן הגדול לעבור על עשה ועל לא תעשה. מבארת הגמרא: הָכִי קָאָמַר, שאִם עָבַר הכהן הגדול עַל מצות עֲשֵׂה וְעַל מצות לֹא תַּעֲשֶׂה, שדינו במלקות, חֲדֵי הוּא כְּהֶדְיוֹט לְכָל דְּבָרָיו אלו, שנידון בבית דין של שלושה בלבד, והם מלקים אותו. שואלת הגמרא: פְּשִׁיטָא. מבארת הגמרא: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא הוֹאִיל וּתְנַן במשנה לעיל (ב.) אֵין דָּנִין לֹא אֶת הַשָּׁבֻט וְלֹא אֶת נְבִיא הַשֶּׁקֶר וְלֹא אֶת כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא עַל פִּי בֵּית דִּין שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, ולא בבית דין של עשרים ושלושה כשאר אדם שנתחייב מיתה, וְאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לעיל (טז.) שהמקור לכך מהנאמר בדברי יתרו למשה רבינו (שמות יח כב) 'כָּל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יָבִיאוּ אֵלֶיךָ', שהַדְּבָרִים ודיניו שֶׁל אדם גָּדוֹל וחשוב יביאום הדיינים אל משה, ומשה נחשב כסנהדרין של שבעים ואחד, ומעתה אֵימָא כָּל דְּבָרָיו שֶׁל גָּדוֹל, אף כשאין בזה חיוב מיתה, שאינו נידון עליהם אלא בבית דין של שבעים ואחד, וגם בעבירה שעונשה מלקות, קָא מַשְׁמַע לַן שבזה די לדונו בבית דין של שלושה, ככל אדם. שואלת הגמרא: וְאֵימָא הָכִי נַמֵּי שגם אם עבר עבירה שעונשה מלקות ידונוהו בבית דין של שבעים ואחד. משיבה הגמרא: מִי כְּתִיב בפסוק 'כל דְּבָרֵי גָּדוֹל יביאו אליך', שאז הכוונה לכל דברי של הגדול, הלא 'כל הַדָּבָר הַגָּדוֹל יביאו אליך' כְּתִיב, והכוונה לְדָבָר גָּדוֹל מֵמָּשׁ, שהוא חיוב מיתה.

הגמרא שבה לבאר את המשנה: שנינו במשנה, כהן גדול מֵעִיד וּמְעִידִין אוֹתוֹ.

מקשת הגמרא: האם הוא מֵעִיד בבית דין, וְהָתַנְיָא, נאמר בתורה בפרשת השבת אבידה (דברים כב א) לגבי הרואה שור ושה אבודים 'וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם', ומשמע שיכול הוא להתעלם, ומאידך נאמר שם בהמשך (שם ג) 'לא תוּכַל לְהִתְעַלֵּם', על כן יש לדרוש שפְּעָמִים שָׁאַתָּה מִתְעַלֵּם וּפְעָמִים שֶׁאִי אַתָּה מִתְעַלֵּם, הָא כֵּיצַד הוא מתעלם, כמה אופנים בדבר, אופן אחד, שאם היה המוצא כֹּהֵן וְהוּא – השור או השה, נמצא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, שאסור לכהן להכנס לשם מפני שהוא מוזהר לבל יטמא למתים ואין מצות השבת אבידה דוחה איסור זה, אופן שני, שהיה המוצא זָקֵן וְאֵינוֹ – אין המציאה לְפִי כְּבוֹדוֹ להשיבה, כגון בעלי חיים אבודים שאין זה לכבודו שיוליכם עמו ואף אם היו שלו לא היה מחזירם לביתו, אוֹ באופן שלישי, שֶׁהָיְתָה הַמְּלָאכָה שָׁלוֹ שעליו להתבטל ממנה עבור עיסוקו בהשבה זו, מְרוּבָּה בשכרה מִשווי מציאה זו שֶׁל חֲבֵירוֹ, כגון שמלאכתו היא לנקוב מרגליות והוא מקבל עבורה שכר רב, ואילו יתבטל ממלאכתו בכדי להשיב את האבידה, יפסיד שכר הגדול יותר מערך המציאה, לְכָךְ נֶאֱמַר 'וְהִתְעַלַּמְתָּ', שבאופנים האמורים הוא מתעלם ואינו משיב. וממנה שפטרה תורה זקן ואינה לפי כבודו מחובת השבת אבידה, והיינו שכבוד הבריות דוחה את הלאו של 'לא תוכל להתעלם', יש ללמוד גם כן לכהן גדול, שכיון שאין זה לכבודו לבוא ולהעיד בבית דין לחבירו, ידחה כבודו את החובה להעיד הנלמדת מהלאו 'אם לא יגיד ונשא עוונו'. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, מה שנאמר במשנה שכהן גדול מֵעִיד, הוא לְמַלְּךָ אם היה בעל דין והוא יודע לו עדות, שאין העדאה זו פחיתות כבוד בשבילו, כיון שהמלך חשוב ממנו. מקשה הגמרא: וְהָתְנַן שהמלך לֹא דָן וְלֹא דָנִין אוֹתוֹ לֹא מֵעִיד וְלֹא מְעִידִין אוֹתוֹ. מתרצת הגמרא: אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא, מה שנאמר מֵעִיד הוא לְבֶן מַלְּךָ.

מקשה הגמרא: והלא בֶּן מַלְּךָ חֲדִיוֹט הוּא, ואין זה לכבודו של הכהן הגדול לבוא ולהעיד לו. מתרצת הגמרא: אֶלָּא מה שנאמר שכהן גדול מֵעִיד, הכוונה לבן המלך בְּפִנְיַת הַמַּלְּךָ הישוב ודן בסנהדרין, ובאופן זה אין בעדות זו משום פחיתות כבוד לכהן הגדול. מקשה הגמרא: וְהָא שנינו שאֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ בְּסַנְהֶדְרִין. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם יְקָרָא דְּכֹהֵן גָּדוֹל אַתָּא וְיָתֵיב מְקַבְּלֵי נִיהְלֵי לְסָהֲדוּתֵיהּ – משום כבודו של הכהן הגדול בא המלך ויושב בסנהדרין, ומקבלים בפניו את עדותו של הכהן הגדול על בן המלך, קָאֵי הוּא וְאָזֵיל וּמְעַיְּינְנָא לֵיהּ אֲנַן בְּדִינֵיהּ – ולאחר מכן עומד והולך, ואנו הדיינים מעיינים בדינו של בן המלך ופוסקים אותו.

הגמרא מביאה את הברייתא אודות ישיבת מלך בסנהדרין ומבארת אותה: גּוּפָא, אֵין מוֹשִׁיבִין מֶלֶךְ בְּסַנְהֶדְרִין וְלֹא מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל בבית דין הדן בְּעִיבּוּר שָׁנָה – איזו שנה יש לעבר. מבארת הגמרא: אין מושיבין מֶלֶךְ בְּסַנְהֶדְרִין, דִּכְתִיב (שמות כג ב) 'לֹא תַעֲנֶה עַל רִיב', ודורשים 'לֹא תַעֲנֶה עַל רַב', שאין לענות על דברי הגדול שבסנהדרין ולסותרם, ועל כן אם ישב המלך בסנהדרין ויאמר דבר לחובתו של האיש הנידון בסנהדרין, לא יוכלו שאר הדיינים ללמד עליו זכות. לֹא מושיבים מֶלֶךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל בְּעִיבּוּר שָׁנָה, מֶלֶךְ, מִשּׁוּם אַפַּסְנָיָא [־השכר שהוא מחלק לחיילותיו], שכיון שהשכר הוא לפי שנים, נח לו שהשנים תתעברנה ויהיו בהן שלושה עשר חדשים, שעל ידי כך תגדל השנה ויעבדוהו זמן רב יותר, בעוד שכרם נותר כפי שהיה, כֹּהֵן גָּדוֹל, מִשּׁוּם צִינָּה – הקור שיש ביום הכיפורים, שכיון שעליו לעשות ביום זה חמש טבילות ועשרה קידושים, נח לו שהשנים לא תהיינה מעוברות, שאם תתעברנה ידחה יום הכיפורים לתוך עונת החורף, והצינה שיש תמיד בחודש חשון תהיה כבר בתשרי, ויקשה עליו לטבול ולקדש במים הקרים. הגמרא לומדת מהסבר זה על סדרי הקור והחום בחדשי השנה: אָמַר רַב פָּפָּא, שָׁמַע מִינַּהּ – ממה שאין מושיבים מלך בעיבור שנה משום שהוא עשוי לחפוץ לבל יעברו את השנה, שָׁתָא – השנה ועונותיה, דהיינו זמני הקור והחום, בָּתַר יַרְחָא אָזֵיל – הולכים לפי החדשים שהיו ראויים להיות ללא עיבורי השנים, שלכן כאשר מעברים את השנה בהוספת חודש, ונדחים כל החדשים בחודש אחד, שמקדים הקור לבוא חודש קודם לכן, וצינת חשון נופלת בתשרי. שאם לא כן, אלא שגם אחר העיבור לא באה צינת חשון בתשרי אלא היא נופלת בחשון, מה אכפת לו לכהן בעיבור השנה כיון שאין תשרי קר יותר משאר חדשי תשרי שבכל השנים.

מקשה הגמרא: אֵינִי – האם כן הוא, וְהָא – והלא היה מעשה עם חָנָךְ [־אותם] שְׁלִשָּׁה רוֹעֵי בָּקָר, דַּהֲווֹ קָיְימִי וְשַׁמְּעִינְהוּ רַבָּנָן דְּקָאָמְרִי – שהיו עומדים ומשוחחים בחודש אדר, ושמעו חכמים שאמרו דברים אלו, חַד אָמַר, אִם בַּכִּיר – זרע החטים שנזרע מוקדם בראש החודש, וְלַקִּישׁ – זרע השעורים שנזרע עתה, כַּחֲדָא יָנֵיץ – שניהם יצמחו כאחד, מפני שחום הקרקע גדול, אות הוא שֵׁיֵּין הוּא – שחודש זה הוא חודש אֲדָר, וְאִם לָאו, שלא נתחממה האדמה דיה, ולא יצמחו יחד, לֵית דֵּין – אין זה חודש אֲדָר אלא שבט. וְחַד אָמַר, אִם תּוֹר בְּצַפַּר בְּתַלַּג יָמוּת – אם בבוקר יהיה קור חזק עד שהשור יהיה קרוב למות בשלג, מפני הצינה, וּבְטֵיהֲרָא בְּטוּל תְּאֵינָה יְרַמּוּךְ יַשְׁלַח מַשְׁבֵּיהּ – ובצהריים יגדל החום עד שהשור יהיה נח בצל עץ תאנה ויפשיט את עורו, דהיינו יתחכך בעץ התאנה מפני החום, דֵּין הוּא אֲדָר, וְאִם לָאו, לֵית דֵּין אֲדָר. וְחַד אָמַר, אִם קִידּוּם תַּקִּיף לַחֲדָא יָהֲא – אם כשתהא רוח מזרחית חזקה מאוד, המביאה צינה, יַפֵּה בְּלוּעֲךְ נָפֵיק לְקִיבְלֵיהּ – תנשב בפיך לקראתה והנפיחה שתצא מפיך תחמם את הרוח, דֵּין הוּא אֲדָר, שכבר תשש כח החורף עד שנפיחת הפה מחממת את הרוח, וְאִם לָאו, לֵית דֵּין אֲדָר, שעדיין לא נתחמם אויר העולם. ושמעו חכמים את דברי רועי הבקר, ולמדו מהם שעדיין חודש שבט הוא, שסימנים אלו לא נתקיימו, וְעִבְּרוּהָ רַבָּנָן לְהַהִיא שָׁתָא – ועיברו חכמים את אותה שנה, שעשו את חודש אדר כאילו הוא שבט, על ידי שהוסיפו חודש אחריו. מוכח מזה שבעת שמעברים את השנה אין אדר שני חם כניסן, אלא כאדר

המשך בעמוד פד

שבכל שנה, וממילא גם תשרי שלאחר מכן לא יהיה שונה מתשרי שבכל השנים, ומדוע חושש הכהן הגדול שתבוא בו צינת חשון. מתרצת הגמרא: **וְתִסְבְּרָא** – וכי תסבור לומר כן, האם **רַבָּנָן אַרַעְוותָא סַמּוּךְ** – האם חכמים סמכו על רועי בקר, היתכן כן. **אֶלָּא רַבָּנָן אַחוּשְׁבָּנַיְיהוּ סַמּוּךְ** – סמכו על חשבונם שהשנה צריכה להתעבר, **וְרוֹעֵי הַבָּקָר אִיסְתַּיְיעָא מִילְּתַיְיהוּ** – נסתייעו דבריהם בעיבור, דהיינו שנזדמן להם דבר חשוב ונתמזל מזלם, שנקלע העיבור כדבריהם, אבל ברוב העיבורים עונות השנה הולכות לפי מה שהיה ראוי להיות לולי העיבור.

שנינו במשנה אודות כהן גדול, **שחוֹלֵץ** לאשת אחיו שמת בלא בנים **וְחוֹלְצִין כּוּ'**, אבל הוא אינו מייבם את אשת אחיו.

הגמרא מבארת את טעם הדין שאינו מייבם. מקשה הגמרא: **קָא פָּסֵיק וְתָנֵי** – התנא במשנה הורה ולימד שאף פעם אינו מייבם, **לָא שָׁנָא** אם אשת אחיו נפלה לפניו ליבום **מִן הָאֵירוּסִין**, שהיתה מאורסת לאחיו ועדיין לא נשאה, **וְלָא שָׁנָא** נפלה לפניו **מִן הַנִּישּׂוּאִין** לאחיו. וקשה, **כְּשֶׁלָּמָא** אם נפלה לפניו **מִן הַנִּישּׂוּאִין**, שלא ייבם, שכן **הָוֵי** – יש לגביו ביבום זה שני איסורים, **עֶשֶׂה**, שנאמר (ויקרא כא יג-יד) 'וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח וגו' כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה', וזו אינה בתולה אלא בעולה, וכן איסור **לֹא תַעֲשֶׂה**, שנאמר (שם) 'אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח', והרי אלמנה היא,